

Sygn. akt I CSK 350/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 11 maja 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Barbara Myszka (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Wojciech Katner

SSN Hubert Wrzeszcz

Protokolant Beata Rogalska

w sprawie z powództwa H. C.

przeciwko Skarbowi Państwa reprezentowanemu przez Ministra Skarbu Państwa

i Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej

o zapłatę,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 11 maja 2016 r.,

skargi kasacyjnej pozwanego od wyroku Sądu Okręgowego w W.

z dnia 28 listopada 2014 r.,

oddala skargę kasacyjną.

UZASADNIENIE

Sąd Rejonowy w W. wyrokiem z dnia 28 października 2013 r. zasądził od pozwanego Skarbu Państwa - Ministra Skarbu i Ministra Pracy i Polityki Społecznej na rzecz powódki H. C. kwotę 54 592,33 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 14 maja 2013 r., natomiast dalej idące powództwo oddalił.

Ustalił, że powódka była zatrudniona w Uniwersytecie [...] w charakterze pracownika naukowego, w tym od dnia 1 września 2005 r. na stanowisku [...]. Otrzymywała uposażenie zasadnicze w wysokości 4 720 zł miesięcznie, przyznane jej z dniem 1 stycznia 2009 r. na podstawie rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 22 grudnia 2006 r. w sprawie warunków wynagradzania za pracę i przyznawania innych świadczeń związanych z pracą dla pracowników zatrudnionych w uczelni państwowej (Dz.U. Nr 251, poz. 1852 ze zm.). W związku z wejściem w życie z dniem 1 stycznia 2011 r. ustawy z dnia 16 grudnia 2010 r. o zmianie ustawy o finansach publicznych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 257, poz. 1726 ze zm. - dalej: „u.z.u.f.p.” lub „ustawa z dnia 16 grudnia 2010 r.”), powódka w dniu 30 maja 2011 r. zwróciła się do Rektora Uniwersytetu o rozwiązanie stosunku pracy z dniem 30 września 2011 r., ponieważ zamierza przejść na emeryturę. Pismem z dnia 10 czerwca 2011 r. Rektor przychylił się do jej prośby i od dnia 1 października 2011 r. powódka pobiera świadczenie emerytalne, początkowo w kwocie 3 045,95 zł, a od dnia 5 kwietnia 2012 r. w kwocie 3 378,99 zł.

W niniejszej sprawie powódka dochodzi naprawienia szkody, jakiej doznała na skutek wejścia w życie ustawy z dnia 16 grudnia 2010 r., podnosząc, że wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 13 listopada 2012 r., K 2/12 (Dz.U. 2012, poz. 1285) art. 28 tej ustawy w związku z art. 103a ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1227 ze zm. - dalej: „u.e.r.f.u.s.”), dodanym przez art. 6 pkt 2 ustawy z dnia 16 grudnia 2010 r., w zakresie, w jakim miał zastosowanie do osób, które nabyły prawo do emerytury przed 1 stycznia 2011 r., bez konieczności rozwiązania stosunku pracy, został uznany za niezgodny z Konstytucją. Pod rządem tego przepisu bowiem utraciła dotychczasowe zarobki oraz inne korzyści związane z pozostawaniem w stosunku pracy, takie jak

możliwość ubiegania się o stanowisko profesora, płatny urlop naukowy, płatny urlop zdrowotny i możliwość uzyskania nagrody jubileuszowej.

Sąd Rejonowy uznał dochodzone roszczenie w świetle art. 417 w związku z art. 417¹ k.c. za uzasadnione. Podkreślił, że powódka zrezygnowała z pracy w związku z wejściem w życie przepisów, które uznała za podważające sens wykonywanej przez nią pracy. Brak natomiast jakichkolwiek podstaw, by ze względu na stan zdrowia czy inne obiektywne przyczyny nie mogła kontynuować dotychczasowego zatrudnienia. Nie budzi zatem żadnych wątpliwości normalny związek przyczynowy między wejściem w życie niezgodnej z Konstytucją regulacji prawnej dotyczącej uprawnień emerytalnych powódki a doznaną przez nią szkodą. W konsekwencji Sąd Rejonowy uwzględnił powództwo do kwoty 54 592,33 zł, obejmującej utracone wynagrodzenie w okresie od dnia 1 października 2011 r. do dnia 22 listopada 2012 r.

Wyrokiem z dnia 28 listopada 2014 r. Sąd Okręgowy w W. oddalił apelację powódki, aprobuując ustalenia faktyczne Sądu pierwszej instancji i - co do zasady - ich ocenę prawną. Podkreślił, że powódka była mianowanym nauczycielem akademickim i – jak wynika z art. 124 i 125 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz.U. Nr 164, poz. 1365 ze zm.; jedn. tekst: Dz.U. z 2012 r., poz. 572 ze zm.) - jej stosunek pracy był objęty szczególną ochroną. Z faktu, że z przejściem powódki na emeryturę zbiegła się likwidacja kierunku prowadzonej przez nią działalności dydaktycznej nie można wywodzić, że zostałby on zlikwidowany, gdyby powódka kontynuowała pracę. Podzielając argumentację przytoczoną w uzasadnieniu wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 13 listopada 2012 r., K 2/12, Sąd Okręgowy stanął na stanowisku, że ustalenie nowej treści ryzyka emerytalnego w stosunku do osób, które uzyskały uprawnienia emerytalne pod rządami przepisów określających treść tego ryzyka w korzystniejszy sposób, stanowi delikt konstytucyjny. Uznał przy tym, że wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 13 listopada 2012 r., K 2/12 stanowi prejudykat, o którym mowa w art. 417¹ § 1 k.c.

W skardze kasacyjnej pozwany, powołując się na podstawę przewidzianą w art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c., wniósł o „zmianę” wyroku Sądu Okręgowego przez uwzględnienie apelacji i oddalenie powództwa, ewentualnie o jego uchylenie

i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania. Skarżący wskazał na naruszenie art. 417 § 1 w związku z art. 417¹ § 1 k.c. przez przyjęcie, że wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 13 listopada 2012 r., K 2/12, stanowi „stwierdzenie we właściwym postępowaniu niezgodności aktu normatywnego z Konstytucją” i art. 361 § 1 k.c. przez przyjęcie, że szkoda, jakiej doznała powódka jest normalnym następstwem wydania aktu normatywnego, którego wadliwość została stwierdzona powołanym wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarżący nie kwestionuje, że z dniem wejścia w życie art. 6 u.z.u.f.p. nastąpiła zmiana stanu prawnego w zakresie uprawnień emerytalnych obowiązującego od dnia 8 stycznia 2009 r. (art. 37 pkt 5 lit. b ustawy z dnia 21 listopada 2008 r. o emeryturach kapitałowych, Dz.U. Nr 228, poz. 1507). W ustawie z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych dodano bowiem art. 103a, stanowiący, że prawo do emerytury ulega zawieszeniu bez względu na wysokość przychodu uzyskiwanego przez emeryta z tytułu zatrudnienia kontynuowanego bez uprzedniego rozwiązania stosunku pracy z pracodawcą, na rzecz którego wykonywał je bezpośrednio przed dniem nabycia prawa do emerytury, ustalonym w decyzji organu rentowego. Zniesiono więc możliwość pobierania emerytury bez rozwiązywania umowy o pracę z pracodawcą, na rzecz którego wykonywana była praca bezpośrednio przed nabyciem prawa do emerytury.

Nowa regulacja zawarta w art. 103a dotyczyła wszystkich emerytów, a więc nie tylko tych, którzy uzyskują prawo do emerytury od chwili jej wejścia w życie, lecz także tych, którzy przeszli na emeryturę wcześniej. Zgodnie z art. 28 u.z.u.f.p., osoby, które nabyły prawo do emerytury przed dniem 1 stycznia 2011 r., mogły pobierać emeryturę bez rozwiązywania umowy o pracę tylko do dnia 30 września 2011 r. Gdyby nie rozwiązały stosunku pracy do dnia 30 września 2011 r., ich prawo do emerytury uległoby zawieszeniu.

Trybunał Konstytucyjny, orzekając o niezgodności art. 28 u.z.u.f.p. w związku z art. 103a u.e.r.f.u.s. w zakresie, w jakim znajduje zastosowanie do osób, które nabyły prawo do emerytury przed dniem 1 stycznia 2011 r. bez konieczności rozwiązania stosunku pracy, z zasadą ochrony zaufania obywatela do

państwa i stanowionego przez nie prawa, stwierdził, że wejście w życie art. 103a u.e.r.f.u.s. spowodowało zmianę treści ryzyka emerytalnego. W okresie od dnia 8 stycznia 2009 r. do dnia 30 grudnia 2010 r. treścią ryzyka emerytalnego było osiągnięcie odpowiedniego wieku, natomiast od dnia 1 stycznia 2011 r. treścią tą stało się prawo do zaprzestania pracy po osiągnięciu wieku emerytalnego, a wyrazem zajścia ryzyka emerytalnego - rozwiązanie stosunku pracy. Problem sprowadza się zatem do oceny, czy ustawodawca mógł na podstawie art. 28 u.z.u.f.p. rozciągnąć stosowanie przepisu ustalającego nową treść ryzyka emerytalnego wobec osób, które już nabyły prawo do emerytury w czasie obowiązywania regulacji niezawierającej wymagania rozwiązania stosunku pracy z dotychczasowym pracodawcą w celu uzyskania świadczenia emerytalnego. Osoby te bowiem, chcąc nadal pracować i jednocześnie pobierać emeryturę musiały rozwiązać stosunek pracy i jeszcze raz go nawiązać, jeżeli - oczywiście - znalazły pracodawcę. Rozstrzygając ten problem w sposób przedstawiony w sentencji wyroku Trybunał Konstytucyjny podkreślił, że przestrzeganie zasady zaufania obywateli do państwa i stanowionego przez nie prawa ma szczególne znaczenie w sytuacji, w której ma miejsce zmiana dotychczas obowiązujących przepisów oraz że zasada ta nabiera szczególnej wagi, gdy znowelizowane przepisy normują sytuację emerytów, a więc osób o ograniczonej zdolności adaptacyjnej.

Skarżący podnosi, że niezgodność z Konstytucją stwierdzona powołanym wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego nie dotyczyła problemu ograniczenia prawa do wynagrodzenia za pracę, lecz ograniczenia prawa do emerytury, wobec czego chybione jest upatrywanie w tym wyroku prejudycjalnego stwierdzenia niezgodności z Konstytucją w zakresie uszczerbków majątkowych poniesionych przez osoby, które zaprzestały świadczenia pracy i w związku z tym nie doświadczyły ograniczenia nabytych uprawnień emerytalnych. Zdaniem skarżącego, beneficjentami tego wyroku były wyłącznie osoby, w stosunku do których w wyniku zastosowania wskazanych przepisów nastąpiło zawieszenie uprawnień emerytalnych i tylko w stosunku do tych osób można mówić o stwierdzeniu we właściwym postępowaniu niezgodności aktu z Konstytucją w rozumieniu art. 417¹ § 1 k.c.

Ograniczając krąg adresatów regulacji wynikającej z art. 28 u.z.u.f.p. w związku z art. 103a u.e.r.f.u.s., uznanej powołanym wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego za niezgodną z art. 2 Konstytucji, jedynie do osób, których prawo do emerytury uległo na podstawie tych przepisów zawieszeniu, skarżący nietrafnie zawęży zakres oddziaływania zakwestionowanych przepisów. Pomija okoliczność, że zmieniona nimi treść ryzyka emerytalnego odnosiła się także do powódki, która nabyła prawo do emerytury przed dniem 1 stycznia 2011 r., czyli w czasie obowiązywania regulacji dopuszczającej możliwość łączenia emerytury z wynagrodzeniem za pracę bez konieczności rozwiązania stosunku pracy z dotychczasowym pracodawcą. Powódka pozostawała więc w kręgu adresatów przepisu, który został znany za niezgodny z art. 2 Konstytucji.

Nie ulega wątpliwości, że szkoda poniesiona przez adresata normy prawnej musi pozostawać w normalnym związku przyczynowym ze zdarzeniem, jakim jest wydanie aktu niezgodnego z prawem, w art. 417¹ § 1 k.c. jest bowiem mowa o szkodzie wyrządzonej „przez wydanie aktu normatywnego”. Nie chodzi zatem o abstrakcyjnego adresata, który powołuje się jedynie na ewentualność wystąpienia szkody.

Skarżący nie ma racji zarzucając, że między wprowadzeniem bezprawnej regulacji wynikającej z art. 28 u.z.u.f.p. w związku z art. 103a u.e.r.f.u.s. a szkodą poniesioną przez powódkę nie zachodzi powiązanie kauzalne w rozumieniu art. 361 § 1 k.c. Powódka, pomimo nabycia prawa do emerytury, kontynuowała dotychczasową działalność zawodową i z bardzo wysokim prawdopodobieństwem kontynuowałaby ją w najbliższej przyszłości, gdyby nie doszło do wprowadzenia bezprawnej regulacji. Przemawiają za tym ustalenia faktyczne Sądu Okręgowego dotyczące stanu zdrowia powódki i jej planów życiowych, a dodatkowo także przepisy ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym, zapewniające ochronę trwałości stosunku pracy powódki. Wprowadzenie regulacji wynikającej w art. 28 u.z.u.f.p. w związku z art. 103a u.e.r.f.u.s. zmusiło powódkę do dokonania wyboru między kontynuowaniem dotychczasowego zatrudnienia albo rozwiązaniem stosunku pracy w celu pobierania emerytury. Szkoda, której naprawienia dochodzi w niniejszej sprawie,

polega natomiast na utracie zarobków, spowodowanej wprowadzeniem przepisów zmuszających ją do dokonania tego wyboru.

W sytuacji, w której niezgodność z prawem art. 28 u.z.u.f.p. w związku z art. 103a u.e.r.f.u.s. dotyczyła objęcia wynikającą z tych przepisów regulacją osób, które nabyły uprawnienia emerytalne przed dniem 1 stycznia 2011 r., a więc także powódki, zachodzą podstawy do przyjęcia, że pierwszym ogniwem w łańcuchu zdarzeń, które doprowadziły do powstania szkody w postaci utraconych przez powódkę zarobków było wydanie niezgodnego z Konstytucją art. 28 u.z.u.f.p. w związku z art. 103a u.e.r.f.u.s. Nie można podzielać poglądu skarżącego, że rozwiązanie przez powódkę stosunku pracy przerwało adekwatny związek przyczynowy, ponieważ było to jedynie konsekwencją wyboru, przed którym została ona postawiona na skutek wprowadza bezprawnej regulacji. Do przerwania normalnego związku przyczynowego prowadzi natomiast dołączenie się w łańcuchu zdarzeń okoliczności niemożliwej do przypisania podmiotowi, którego odpowiedzialność podlega ustaleniu.

Na koniec warto dodać, że ustawodawca zrekompensował szkodę poniesioną przez tych adresatów bezprawnej regulacji wynikającej z art. 28 u.z.u.f.p. w związku z art. 103a u.e.r.f.u.s., którzy dokonali odmiennego wyboru i nie rozwiązywali dotychczasowego stosunku pracy. W dniu 19 lutego 2014 r. weszła bowiem w życie ustawa z dnia 13 grudnia 2013 r. o ustaleniu i wypłacie emerytur, do których prawo uległo zawieszeniu w okresie od dnia 1 października 2011 r. do dnia 21 listopada 2012 r. (Dz.U. z 2014 r., poz. 169).

Z tych względów Sąd Najwyższy, uznając zarzuty naruszenia art. 417 § 1 w związku z art. 417¹ § 1 k.c. oraz art. 361 § 1 k.c. za nieuzasadnione, oddalił skargę kasacyjną (art. 398¹⁴ k.p.c.).

jw

kc